

SVEA HOVRÄTT
Miljööverdomstolen
Rotel 1308

DOM
2007-12-12
Meddelad i Stockholm

Mål nr
M 2602-07

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Växjö tingsrätts, miljödomstolen, dom den 9 mars 2007 i mål nr M 1961-06, se bilaga A

KLAGANDE

Universal Wind AB
Kalendegatan 25
211 50 Malmö

Ombud: Advokaten Bengt Johansson, c/o Hamilton Advokatbyrå Växjö AB, Box 124,
351 04 Växjö

MOTPARTER

1. Maj Johansson, Sundeliusgatan 13 1tr, 602 35 Norrköping
2. Roland Johansson, adress som ovan
3. Camilla Sundskär, Ytterby 5441, 387 95 Köpingsvik
4. Örjan Torstensson, adress som ovan
5. Länsstyrelsen i Kalmar län, 391 86 Kalmar

SAKEN

Tillstånd att uppföra och driva en gruppstation för vindkraft

---

MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Miljööverdomstolen undanröjer miljödomstolens dom och fastställer Länsstyrelsens, miljöprövningsdelegationen, i Kalmar län beslut den 8 juni 2006 (dnr 551-1310-05).

YRKANDEN M.M. I MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Universal Wind AB (bolaget) har yrkat att Miljööverdomstolen, med ändring av miljödomstolens dom, fastställer Länsstyrelsens i Kalmar län beslut.

Maj och Roland Johansson, Camilla Sundskär och Örjan Torstensson har bestritt yrkandet.

Länsstyrelsen i Kalmar län har tillstyrkt bolagets yrkande .

Miljööverdomstolen har hållit syn i målet.

UTVECKLING AV TALAN M.M. I MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Parterna har vidhållit vad som anförts i underinstanserna med i huvudsak följande tillägg.

Universal Wind AB

Miljödomstolens dom innehåller en rad felaktigheter. Det anges att verken har en tornhöjd på 70 meter, vilket inte stämmer eftersom det har angivits som villkor att höjden inte får överstiga 65 meter. Det anges vidare att antalet skuggtimmar för Örjan Torstenssons och Camilla Sundskärs fastighet har beräknats till 10-11 timmar per år och för Maj och Roland Johanssons fastighet till 9 timmar per år. Det är en ointressant uppgift eftersom det som villkor för tillståndet angivits att den faktiska skuggtiden över bostad och tillhörande störningskänslig del av tomt inte får överstiga 8 timmar per år. Vidare anges i domen att det område där verket avses uppföras omfattas av landskapsbildskydd. Det är fel. Som framgår av ingiven karta är det endast den yttersta kustremsan som omfattas av landskapsbildsskydd. Av länsstyrelsens beslut framgår också att avståndet mellan den tänkta lokaliseringen av vindkraftverken och Natura 2000-området och det område som omfattas av landskapsbildsskydd är 2 – 2,5 km.

Riksintressen enligt 3 kap. 6 § samt 4 kap. miljöbalken

Ett antal vindkraftverk finns uppförda på Öland. Vid prövningen av tillstånd till uppförande av dessa har uppenbarligen inte det sk. helhetsriksintresset bedömts utgöra något hinder mot att lämna tillstånd till uppförande av verken. Enligt bolagets uppfattning kommer inte heller de nu aktuella verken att få någon mer negativ effekt på upplevelsen av naturen än vad som gäller för övriga vindkraftverk. Det är inte en större grupp än vad som finns på andra platser på Öland och verken är inte heller större än andra befintliga verk på ön. Mot bakgrund därav anser bolaget att miljödomstolen saknar grund för påståendet att de nu aktuella verken skulle strida mot helhetsriksintresset i 4 kap. miljöbalken. Öster om det område där de tilltänkta vindkraftverken skall sättas upp finns ett område som utgör riksintresse för kulturmiljövården. Avståndet mellan det närmaste vindkraftverket och gränsen för riksintresset är ca 350 meter och avståndet till bygatan, som löper i syd-nordlig riktning genom riksintresseområdet, är ca 800 meter.

Bolaget har åberopat en promemoria daterad den 31 mars 2007 upprättad av Riksantikvarieämbetet, RAÄ, avdelningen för arkeologiska undersökningar, UV Öst. Prome-

morian är upprättad på uppdrag av bolaget och syftar till att bedöma vilken påverkan och konsekvenser som de planerade vindkraftverken kan tänkas få på kulturmiljön i området. I promemorian görs bedömningen att den sökta lokaliseringen av vindkraftverken inte kommer att innebära någon sådan negativ påverkan på riksintresset att det utgör hinder mot uppförande av vindkraftverken.

Turismens och friluftslivets intressen

På fastigheten Ytterby 6:1, som gränsar till Egby 20:1 där det nordligaste verket skall placeras, har Örjan Torstensson och Camilla Sundskär ett antal byggnader för tillfälligt boende (stugby). Örjan Torstensson har tidigare anmält intresse för att upplåta mark för ett vindkraftverk på sin fastighet i ungefär samma läge där det nordligaste verket nu är tänkt att placeras, fast på andra sidan en stenmur. När ansökan om tillstånd till det aktuella verket lämnades till länsstyrelsen var avståndet mellan det nordligaste verket och den närmast belägna byggnaden i stugbyn ca 850 meter. Det var också förhållandet när bygglov beviljades. Därefter har Miljö- och byggnämnden i Borgholms kommun beviljat Örjan Torstensson bygglov för uppförande av ytterligare byggnader för uthyrning närmare de tidigare lovgivna vindkraftverken, vilket innebär att avståndet mellan det nordligaste verket och den närmast belägna byggnaden nu är 660 meter. Enligt bolaget är Örjan Torstenssons och Camilla Sundskärs uppfattning om att vindkraftverkens påverkan på stugbyn kommer att innebära en "beaktansvärd olägenhet" på turismens och friluftslivets intressen starkt överdriven.

Natura 2000-området

Av karta över Natura 2000-området framgår dess gränser och att syftet är att bevara områdets öppna betespräglade karaktär samt skydda och vårda dess unika land- och vattenmiljöer som bl.a. gör området till en viktig rast- och häckningslokal för fåglar. Enligt bolaget kommer de tilltänkta vindkraftverken inte på något sätt att negativt motverka detta syfte.

Maj och Roland Johansson

Bolagets överklagande baseras i huvudsak på RAÄ:s bedömning av påverkan på kulturmiljön. Denna är beställd och bekostad av bolaget och får betraktas som en partsinlaga. I det aktuella fallet har platsen för vindkraftverken valts så att ett lämpligt antal markägare drar nytta av etableringen och byggkostnaden minimeras genom att befintlig tillfartsväg kan utnyttjas och med närhet till elledning. Riksintresset har inte beaktats eller ens berörts i ansökan och miljökonsekvensbeskrivningen. Remissbehandlingen har därmed skett utan att riksintresseaspekten varit känd för remissinstanserna. Någon strävan att inom närområdet finna alternativa lokaliseringsplatser har inte redovisats. Strävan att ta hänsyn till boende saknas överhuvudtaget.

Camilla Sundskär och Örjan Torstensson

För familjen kan det bli ekonomisk katastrof eftersom flera av jordbruksredskapen sålts för att kunna investera i fritidsanläggningen. Det bör finnas säkerhetsavstånd för etablering av vindkraft även för att främja en utveckling av de intäkter som turism bevisligen skapar. Uppförande av ytterligare fyra vindkraftverk kommer att förstöra intäkterna från deras turistanläggning. Vem vill tillbringa sin semester i ett industrilandskap med vinande och pulserande kraftstationer? Turism är en för samhället lönsam

verksamhet medan all fakta tyder på att medelpriset på elkraft minst måste fördubblas för att nå lönsamhet för vindkraften. Detta utan hänsyn taget till alla följdinvesteringar i kraftnätet som tydligen krävs utöver detta. Vindkraft är en bidragsverksamhet som hotar den inkomstbringande turistverksamheten.

Det närmaste kraftverket kommer att ligga 35 meter från fastighetsgränsen, 660 meter från stugbyn och 850 meter från bostaden. Det finns redan ett kraftverk 1050 meter från bostaden och turistanläggningen. Om den turistbaserade verksamheten mot alla odds kan drivas vidare efter en etablering så kommer boendemiljön att vara förstörd på grund av buller. Vindkraftverken skapar ett buller/ljudmatta som dessutom verkar kunna förstärkas när flera verk finns i närområdet. Buller kan enligt medicinsk expertis bidra till uppkomst av allvarliga sjukdomstillstånd. Undersökningar visar dessutom att i lantlig miljö och flacka landskap är det särskilt störande med vindkraftverk.

REMISSYTTRANDE

Riksantikvarieämbetet

RAÄ avstyrker bifall till överklagandet. RAÄ anser att den föreslagna vindkraftsetableringen får anses strida mot helhetsriksintresset enligt 4 kap. 1 och 2 §§ miljöbalken och även kommer att innebära påtaglig skada på det angränsande riksintresset enligt 3 kap. 6 § miljöbalken (H26 Hjärpestad-Långöre). RAÄ anser därutöver att det sistnämnda riksintresset måste ses i samband med övriga riksintressen på Ölands östra sida, där värdet i dominerande utsträckning består i ett ålderdomligt odlings- och bylandskap med stort tidsdjup och få moderna inslag.

Östra Ölands bylandskap är enligt RAÄ:s uppfattning ett mycket tydligt exempel på ett historiskt karaktärslandskap. I denna typ av kulturlandskap är de historiska uttrycken särskilt tydliga och mångskiftande, både i form av övergripande strukturer och som enskilda element. Nyttillskotten är få och underordnade helheten. Det finns i allmänhet ett stort tidsdjup bakåt – ofta till förhistorisk tid. Det främsta kännetecknet för kulturlandskap eller -miljöer är just den starka prägel av ålderdomlighet, som brukar kunna upplevas också av icke-expert. De historiska karaktärslandskapen ger en känsla av tidlöshet som är värdefull i sig och bidrar till att det i tanken är lätt att förflytta sig bakåt i tiden. I sådana landskap framträder också de regionala särdragen särskilt väl. Ofta svarar miljöerna mot en bild i det allmänna medvetandet som innebär att de är knutna till höga förväntningar hos besökaren.

De ålderdomliga karaktärslandskapen tål inte några vindkraftverk. Vindkraftens klara karaktär av modern teknologi i ständig rörelse kommer i sådana miljöer att konkurrera ut det historiska landskapets egenskaper. Platsen dras in i nutid och den historiska känslan försvinner. Med sin skala och rörelse dominerar vindkraftverken över enskilda landmärken och karaktärselement, vilka är av betydelse för förståelsen av landskapets uppbyggnad. Det är i första hand möjligheten att förstå och uppleva den historiska dimensionen i landskapet som går förlorad. Platsen för den aktuella etableringen gränsar till riksintresset för kulturmiljövård H 26 Hjärpestad – Långöre. Motiveringen för riksintresset anger att detta är ett odlingslandskap med förhistorisk bruknings- och bosättningskontinuitet med välbevarade bybebyggelser och sockencentrum. Andra riksintressen med samma grundläggande värden – ett ålderdomligt småskaligt jordbruks-

landskap med välbevarade radbyar – är H 1 Ås; H 4 Gräsgård – Segerstad; H 8 Hulterstad – Stenåsa; H 19 Gärdslösa – Runsten samt H 28 Södra Greda – Djurstad. Till sammans täcker dessa riksintresseområden större delen av södra och mellersta Ölands östra sida. Det är fortfarande möjligt att färdas genom landskapet från södra udden till Föra utan att den historiska upplevelsen annat än i enstaka fall störs av vindkraftverk som är synliga från vägen. Det finns i landet knappast någon annan lika lång sammanhängande vägsträcka (drygt 100 km) som ger motsvarande upplevelser av ett historiskt landskap med ett unikt tidsdjup. Enligt RAÄ:s uppfattning måste därför etableringens påverkan på kulturmiljön bedömas inte bara i förhållande till det närmast liggande riksintresseområdet utan till samtliga riksintresseområden av likartad karaktär som tillsammans utgör östra Ölands bylandskap. Det sammanhängande historiska odlings- och bylandskapet är också ett av skälen till att Öland utpekats som helhetsriksintresse enligt 4 kap. 1 och 2 §§ miljöbalken.

RAÄ:s slutsats är att östra Ölands bylandskap bör hållas helt fritt från vindkraft. Även de etableringar som redan skett måste anses strida mot helhetsriksintresset och också innebära skada på samtliga de ovan nämnda riksintresseområdena enligt 3 kap. 6 § miljöbalken. Om den skada som förorsakats av redan befintliga verk är att betrakta som påtaglig är en bedömningsfråga, men för varje nytt verk ökar den samlade negativa påverkan och det skulle enligt RAÄ:s uppfattning vara olyckligt om det aktuella fallet blir prejudicerande och öppnar för ytterligare etableringar.

Sedan ovanstående yttrande inkommit har Miljööverdomstolen konstaterat att det i målet föreligger två yttranden från RAÄ med motstridiga ståndpunkter. Med anledning härav anhöll Miljööverdomstolen att RAÄ genom dess verksledning skulle inkomma med yttrande i målet.

Riksantikvarieämbetet, genom dess verksledning, har anfört följande.

RAÄ är en central förvaltningsmyndighet för frågor om kulturmiljön och kulturarvet. I enlighet med förordning (1998:1171) med instruktion för Riksantikvarieämbetet ägnar sig myndigheten dels åt att sköta traditionella myndighetsuppgifter, dels att bedriva avgiftsfinansierad arkeologisk uppdragsverksamhet. Inom RAÄ utförs uppdragsverksamheten av en särskild avdelning, Avdelningen för arkeologiska undersökningar (UV). UV har i enlighet med förordningen rätt att utföra undersökningar, utredningar och andra uppdrag åt myndigheter och enskilda. Det kan t.ex. handla om att utföra en arkeologisk undersökning inför ett planerat arbetsföretag som rör en fast fornlämning. Uppdragsverksamheten är skild från RAÄ:s övriga verksamhet och ägnar sig inte åt myndighetsutövning. Det är myndigheten centralt som svarar på remisser, yttrar sig till domstol samt utfärdar allmänna råd och föreskrifter.

Den PM som är daterad den 21 mars 2007 har beställts och betalats av Universal Wind AB och utförts av UV Öst som en del av den uppdragsverksamhet som bedrivs där. UV Öst har inte tagit ställning till huruvida de planerade vindkraftverken är förenliga med miljöbalken eller inte utan har gjort en generell kulturhistorisk värdering av det berörda området i relation till de planerade arbetsföretagen. Denna PM kan Universal Wind AB naturligtvis åberopa inför domstol om man så önskar, men den utgör inte ett expertutlåtande från RAÄ som central förvaltningsmyndighet.

Man måste alltså skilja på vad UV gör som en del av ett uppdrag och vad RAÄ centralt yttrar på anmodan av en domstol eller som svar på en remiss. Den skrivelse som är daterad den 24 september 2007 är således det enda yttrande som Riksantikvarieämbetet i egenskap av central förvaltningsmyndighet har ingett i förevarande mål. De synpunkter som framförts där utgör således RAÄ:s uppfattning.

MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Riksintresseområden m.m.

Hela Öland är utpekad som ett s.k. primärt rekreationsområde enligt 4 kap. 2 § miljöbalken (MB). Inom ett sådant område skall turismens och friluftslivets, främst det rörliga friluftslivets, intressen särskilt beaktas vid bedömningen av tillåtligheten av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön. Området är enligt 4 kap. 1 §, med hänsyn till de natur- och kulturvärden som finns, i sin helhet av riksintresse. Exploateringsföretag och andra ingrepp i miljön får enligt samma bestämmelse komma till stånd endast om det inte möter hinder enligt 2 § och det kan ske på ett sätt som inte påtagligt skadar natur- och kulturvärdena. Vid denna bedömning skall ett helhetsperspektiv anläggas på vad som är en lämplig utveckling i hela det geografiska område som bestämmelsen omfattar (prop. 1985/86:3 s. 171 och 1997/98:45 del 2 s. 35 f). Bestämmelsen i 4 kap. 3 § MB som begränsar utförandet av vissa större industrietableringar på Öland hindrar dock inte den ansökta verksamheten eftersom vindkraftverkens sammanlagda uteffekt underskrider 10 MW.

Vindkraftverken är tänkta att placeras i anslutning till ett område som är utpekad som ett riksintresse för kulturmiljön enligt 3 kap. 6 § MB, nämligen det av Riksantikvarieämbetet utpekade området K26 Hjärpestad-Långöre. I Riksantikvarieämbetets beskrivning av området anges ”Öppet betes- och odlingslandskap med de välbevarade radbyarna Mellösa, Långöre och Hjärpestad. Intressant bebyggelse finns även i byarna Egby, Sandby och Ytterby. Ett större, fortfarande hävdad lövängsområde ligger väster om Egby. Fornlämningsområden med gravar, husgrunder och stensträngar. Ursprungligt vägnät”. Det underlag som finns för tillämpning av 3 kap. 6 § MB är också av betydelse vid den bedömning som skall göras enligt 4 kap. 1 § MB av hur en viss åtgärd påverkar de samlade natur- och kulturvärdena i detta område.

En naturlig utgångspunkt vid bedömningar enligt 3 och 4 kap. MB är dessutom de markanvändningsplaner som kommuner och länsstyrelser kan ha tagit fram. Borgholms kommun har i sin översiktsplan inte pekat ut några områden som särskilt lämpliga för vindkraft utan redovisar i planen i stället de krav kommunen ställer för etablering av vindkraftverk. Är de grundläggande kraven uppfyllda prövas varje ärende för sig av kommunens miljö- och byggnadsnämnd vid en bygglovsansökan.

Bedömning av den ansökta verksamheten

Vid synen kunde Miljööverdomstolen konstatera att delar av det i målet aktuella riksintresseområdet för kulturmiljön, framför allt Egby och Sandby, inte i oväsentlig grad är påverkat av modern samhällsutbyggnad. Från Egby kyrka och från vägen norrut syns bl.a. kraftledningar, moderna ekonomibyggnader för jordbruket, dammanläggning

och vindkraftverk. Minst påverkad är utblicken österut, dvs. i motsatt riktning från vindkraftverken. Det är också österut som kulturlandskapet upplevs starkast.

Det förhållande att hela Öland är utpekad som ett primärt rekreationsområde enligt 4 kap. 2 § MB kan enligt Miljööverdomstolen inte utesluta varje etablering av vindkraftverk eller grupper av vindkraftverk på Öland eller östra Öland. En bedömning måste göras i det enskilda fallet utifrån hur den tänkta lokaliseringen påverkar det skyddade intresset. Den ansökta verksamheten med fyra vindkraftsaggregat kommer onekligen att förändra landskapsbilden västerut från Egby och Sandby. Enligt Miljööverdomstolens bedömning äventyras dock inte de stora värden för turismens och friluftslivets intressen som Öland besitter om etableringen kommer till stånd. Vid denna bedömning är det av betydelse att den planerade vindkraftsetableringen överensstämmer med intentionerna i kommunens översiktsplan. Mot bakgrund av det anförda finner Miljööverdomstolen att det inte föreligger något hinder mot etableringen enligt 4 kap. 2 § MB. På grund härav och då etableringen inte kan anses påtagligt skada de samlade natur- och kulturvärdena på Öland i sin helhet föreligger inte hinder enligt 4 kap. 1 § MB mot bolagets ansökan.

Vid prövningen av vilken påverkan den ansökta etableringen har på riksintresset enligt 3 kap. 6 § MB bör enligt Miljööverdomstolen beaktas att Egby och Sandby redan i dagsläget är påverkade av byggnader och andra anläggningar som uppförts i modern tid. Den valda lokaliseringen berör därför inte områden som är särskilt känsliga för förändring. De värden som utgör grunden för utpekande av området Hjärpestad-Långöre såsom ett riksintresse för kulturmiljön kan enligt Miljööverdomstolens bedömning inte anses påtagligt skadas av den ansökta verksamheten med de försiktighetsmått som föreskrivs.

De planerade verken kommer att uppföras på acceptabla avstånd från bebyggelse och störningarna för de närmast boende kan enligt vad som framgår av utredningen hållas inom de gränser som länsstyrelsen angett i sitt beslut. Miljööverdomstolen finner att tillstånd i enlighet med länsstyrelsens beslut bör lämnas.

Domen får enligt 23 kap. 8 § miljöbalken inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättslagmannen Ulf Bjällås, fastighetsrådet Anders Dahlsjö, hovrättsrådet Liselotte Rågmark, referent, samt tf. hovrättsassessorn David Törn-gren. Enhälligt.